

УДК 821.161.2-13.09+929Шев+398+17.035.3]:004.77
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2025.37.17>

Наталія ЯРМОЛЕНКО, д-р філол. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0001-9082-4799
e-mail: yarmolenkonm@ukr.net
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна

Наталія САЛТОВСЬКА, канд. філол. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-6686-8633
e-mail: n.saltovska@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: ФОЛЬКЛОРНІ ТА ІНТЕРНЕТЛОРНІ ВІЗІЇ

Вступ. Нове бачення постаті Тараса Шевченка як близького сучасника, а не лише провідника нації, постає у фольклорі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Актуалізація Шевченкіани в "мережевому фольклорі" або "інтернетлорі" – новітньому складнику сучасної народної творчості – з'являється як рефлексія на суспільно-політичні виклики часу.

Методи. Використано описовий і семіотичний методи для прочитання зображального та вербального складників мему як єдиного тексту, історико-генетичний і порівняльно-історичний для виявлення взаємодії фольклору, інтернетлору й літератури, традиційних і новаторських аспектів інтернетлорної шевченкіани; аналізу й синтезу для підбірки мемів.

Результати. Визначено закономірності входження образу Тараса Шевченка в сучасний фольклор на матеріалі вербального фольклору та інтернетлорних текстів, створених на основі поезії та постаті Кобзаря; з'ясовано загальні механізми перелицювання літературних текстів у народному середовищі. Аналіз інтернетлорної Шевченкіани засвідчує, що активізація народної творчості зростає в часи інтенсивних соціально-політичних зрушень в українському суспільстві. Звернення до творчої спадщини письменника пожевлюється в різних вікових категоріях. Для учнівського середовища характерні мему, що за формальними ознаками здебільшого наслідують фольклорні жанри (афоризми, приказки, прислів'я, анекдоти, політичні агітки) й обіймають вузьке коло проблем, характерних для школярів і підлітків. Для професійної інтернетлорної Шевченкіани, що належить дорослій аудиторії, характерними є автентичні (автопортрети, цитати з віршів автора) і перероблені тексти, до яких відносимо перелицювання, стилізації та фейки.

Висновки. Аналіз інтернетлорної Шевченкіани засвідчує, що художня й мистецька творчість Шевченка стала одним із основних джерел сучасних фольклорних новотворів. Із появою соцмереж образ Тараса Шевченка входить до складу інтернетлору – текстів, що створюються на синтезі різнорідних (вербального, зображального, акціонального) мистецтв. Масив цих текстів про Шевченка складає дві категорії: зображальну – портретну та вербальну – віршовану. За виконанням і аудиторією поширення інтернетлорні тексти Шевченкіани класифікуємо як учнівські (аматорські, шкільні, філологічні) та професійні (мему художників і спеціалістів із PR-технологій). Провідною темою інтернетлорної Шевченкіани, що належить дорослій аудиторії, є російсько-українська війна. Образ Тараса Шевченка тут будується за взірцевою моделлю епічного героя. Тарас Шевченко в мемах – символ нації, фольклорна модель найвищого ґатунку.

Ключові слова: фольклор, фольклористика, Тарас Шевченко, вербальний фольклор, інтернетлор, інтернетлорна Шевченкіана, мему, російсько-українська війна.

Вступ

Інтернетлор українських користувачів інтернету набув особливої ваги внаслідок блискавичного реагування на ті чи інші трагічні або дражливі події під час повномасштабної російсько-української війни. Це новітній фольклор спротиву, що продовжив народну творчість українських Майданів і Революції гідності. Творці інтернетлору використовують наявний досвід фольклору ХІХ–ХХ ст., зокрема замовлянь, паремій, народної обрядової, необрядової пісні, політичного анекдоту й авторської творчості (вірші, пісні, цитати, афоризми), оскільки в часи катастроф і соціальних катаклізмів українці знову й знову повертаються до джерел мудрості та досвіду справжніх провідників нації.

Актуальність дослідження. Багато інтернетлорних текстів літературного походження мають свої протексти. Встановлення джерел не викликає особливих труднощів, оскільки зазвичай такий контент супроводжується вказівкою авторства, упізнаними цитатами, традиційними або осучасненими портретами авторів. Якщо у фольклорі традиція здебільшого не зберігала пам'яті про творців текстів літературного походження, то в інтернетлорі посилання на першоджерело стає креативним стержнем твору й репрезентує його ідею. Так, особливої актуальності в часи російсько-української війни набули інтернетлорні тексти про Тараса Григоровича Шевченка, які нині потребують серйозного культурологічного та філологічного осмислення.

Особливості протестного руху в Україні вивчали публіцисти, історики, соціологи та фольклористи. Перші ознайомлюючі статті про Шевченка в мемах належать публіцистам, зокрема Ю. Макарову (Макаров, 2017), В. Масному (Масний, 2019), і соціологам (Т. Гранчак та ін.). Загалом у контексті фольклорної традиції усні та вербально-графічні тексти Помаранчевого майдану, Революції гідності, російсько-української війни вивчали О. Бріцина, І. Головаха (Бріцина, & Головаха, 2005), М. Дубинянський (Дубинянський, 2005), Л. Іваннікова (Іваннікова, 2020), Д. Голубівська (Голубівська, 2021), Я. Закальська (Закальська, 2016), Д. і Н. Салтовські (Салтовська, Д., Салтовська, Н., 2022), О. Чебанюк (Чебанюк, 2005; і Майдан. Пряма мова, 2019), Н. Ярмоленко, (Ярмоленко, 2023) та ін.

"Надпотужну енергетику Шевченкового слова", тісно пов'язаного з українським фольклором, свого часу досліджували С. Росовецький (Росовецький, 2011), В. Пахаренко (Пахаренко, 1999; Пахаренко, 2014), М. Назаренко (Назаренко, 2017). Фольклоризацію Шевченкової поезії під час Революції опрацьовували А. Рудницька (Рудницька, 2014), Р. Лихограй (Лихограй, 2014), Я. Закальська (Закальська, 2021).

У часи російсько-української війни народна Шевченкіана, що продовжила традицію Майдану та поповнила скарбницю інтернетлору, є надзвичайно актуальною, хоча залишається вповні неохопленою й теоретично неопрацьованою.

Мета дослідження: визначити закономірності входження образу Тараса Шевченка в сучасну фольклорну традицію на матеріалі вербального й зображального фольклору та інтернетлорних текстів, створених на основі поезії та постаті Кобзаря, з'ясувати загальні механізми перелицювання літературних текстів у народному середовищі.

Методи

Для досягнення поставлених завдань використані загальнонаукові та вузькоспеціалізовані наукові методи й методики. Окрім аналізу та синтезу, якими автори послуговувалися для підбірки мемів, використано описовий, семіотичний методи для прочитання зображального та вербального складників мему як єдиного тексту, історико-генетичний і порівняльно-історичний методи для виявлення взаємодії фольклору, інтернетлору й літератури, традиційних і новаторських аспектів інтернетлорної шевченкіани.

Результати

Використовуючи засоби фольклору, Т. Шевченко створив поезію, надзвичайно близьку до народної пісні, але разом з тим нову, оригінальну, свою (Коломієць, & Іванова, 2013). Фольклоризм Тараса Шевченка обіймає не лише формальну, а й змістовну сферу його творчості. Великий Кобзар любив наслідувати народну творчість, адаптувати її до вічних проблем і сучасних поету викликів, тому так багато його поезій стало народними піснями. Народнопісенну традицію свого часу поповнили вірші з Шевченкового "Кобзаря" 1840 р., зокрема "Заповіт", "Реве та стогне Дніпр широкий..." (вступ до балади "Причинна"), "Думи мої, думи мої...", "По діброві вітер виє" й ін.

Не лише літературний доробок, а й образ Тараса Шевченка, як батька нації, органічно ввійшов до аутентичної фольклорної традиції, набув продуктивності в середовищі живого побутування, наприклад, народної вишивки.

Щоб різнобічно проаналізувати образ Шевченка в народній традиції, ми послуговуємося поняттям "фольклор" у його первинному значенні, як народні знання, що обіймають не лише духовну, а й матеріальну культуру, і мають вербальний, зображальний і акціональний складники. Використаємо функціональну диференціацію фольклору С. Грици, яка зазначала: "Під аутентичним фольклором розуміємо всі види творчо-прикладної діяльності – словесну, музичну, народні обряди, хореографію, народний театр, різні жанри власне прикладної, ручної діяльності (вишивку, різьбярство, гончарство, ткацтво і т. д.) у їхньому первозданному, адекватному генетичним джерелам вигляді, без будь-яких обробок – літературних, композиторських, режисерських; вони функціонують у природному середовищі села або у сценічній чи виставочній репрезентації" (Грица, 1996, с. 40). На наш погляд, такий підхід є продуктивним для вивчення і сучасного фольклору, і інтернетлору, що твориться на основі вербального, зображального й акціонального складників.

Ця наукова концепція не втрачає своєї актуальності, оскільки сучасний фольклор повертається до синкретизму, поєднуючи в одному тексті зображальний і вербальний складники з перевагою зображального (напр., писемний фольклор; народна вишивка з означенням звуку за допомогою символів чи літер; вишиті на полотні поезії Шевченка тощо). У інтернетлорі на основі зображального та вербального складників творяться мемів, фотожаби, вебкомікси, мотиватори й демотиватори тощо. Зображальний, вербальний та акціональний складники властиві для гіфок, комічних відео, крипипастів (це

своєрідні настрашки ХХІ ст.), флешмобів, блогів, твіт-історій тощо, що чекають своїх дослідників.

Нове бачення постаті Тараса Шевченка як близького сучасника, а не лише провідника нації, постає у фольклорі кінця ХХ – початку ХХІ ст. Особливо це стосується "мережевого фольклору" або "інтернетлору" – новітнього складника сучасної народної творчості, яка взяла на озброєння прадавній синкретизм зображального, вербального й акціонального мистецтв. Новітні жанри інтернетлору – фотожаби, мему, гіфи – завдяки інтернету передаються блискавично й опосередковано, а не контактно, усним шляхом. Інтернетлорні тексти охоплюють велику аудиторію споживачів одночасно й належать до категорії писемного або зафіксованого носієм фольклору. До інтернетлорних зараховуємо створені за допомогою комп'ютерної графіки художні портрети Т. Шевченка (так звані фотожаби), а також мему та гіфи з посиланнями на поета чи використанням його творів.

Зазвичай, інтернетлор – творчість людей різних професійних і соціальних верств. Він включає і творчість високоосвічених інтелектуалів (як "Мова – зброя, фонетика – приціл" Оксани Бас-Кононенко (Бас-Кононенко, 2023), серія фейсбучних мемів Ярослава Гарасима тощо), і твори народних поетів сучасності, і низькопробні спроби невідомих загалу аматорів. Для сучасного інтернетлору будь-які вікові, гендерні обмеження, зокрема й за стилем ("високий/низький"), приналежності ("сільський/міський") чи грамотності не актуальні, що обумовлюється повсюдним побутуванням соцмереж. Тому фольклористи вивчають інтернетлорну Шевченкіану в системі, не виключаючи й низькохудожні твори "під Шевченка", без яких повна картина була б незакінченою.

До вербально-зображального інтернетлору належать мему – тексти-одноденки, що швидко реагують на певні суспільні події й так само швидко відходять у небуття. Якщо текст спрямований на якусь очікувану соціальну чи культурну реакцію споживача, він навіть може бути підробленим, спеціально сфальсифікованим спеціалістами з PR-технологій. Такі тексти нерідко кваліфікують як фальшлор, який зустрічався в історії класичного фольклору (думи про Леніна, Сталіна, колгоспні пісні про щасливе життя тощо).

Із появою соцмереж інтернету постать Тараса Шевченка отримує нові потрактування в системі координат медіа-культури. Аналіз масиву наявних мемів про Тараса Шевченка дав авторам цього дослідження змогу систематизувати їх і скласифікувати.

За хронологією та виконавцями мему про Тараса Шевченка можна умовно поділити на дві категорії: **аматорські** (шкільні, філологічні) і **професійні** (мему художників, спеціалістів із PR-технологій), які здебільшого відповідають віковим групам як **учнівські мему та мему дорослих**. Розглянемо кожну з категорій детальніше.

Учніські мему. Перші мему про Тараса Шевченка із його портретами й автопортретами з'явилися в навчальному середовищі. Їхнім носієм і поширювачем стала учнівська молодь, яка вивчає творчість Шевченка за програмою. Частково до справи долучилися вчителі-словесники, які створювали мему на уроках разом із учнями й розробляли креативні сценарії уроків і класних годин за мотивами біографії і творчості Кобзаря (Юрченко, 2023). Прагматика таких мемів полягала в тому, щоб полегшити вивчення творчості Шевченка у школі, знищивши радянські стереотипи образу поета.

За формою такі новотвори будують за аналогією до парем. В основі мемів лежать Шевченкові афоризми – стислі образні вислови, що легко запам'ятовуються та

можуть використовуватись у різних ситуаціях (Чорнопиский, 2008). Творці мемів – учні – стають "співавторами" й персонажами Шевченкових афоризмів. Тематично учнівські меми про Шевченка пов'язані із життям і проблемами старшого шкільного віку, проте вони можуть стосуватися і громадянської позиції учнів "В моїй хаті моя правда, а в твоїй?", актуальних соціальних і політичних проблем, як от, мовного питання тощо: "Тарас говорив українською, коли ти ще не народився!"; "Говорив українською до того, як це стало мейнстрімом" (рис. 1).

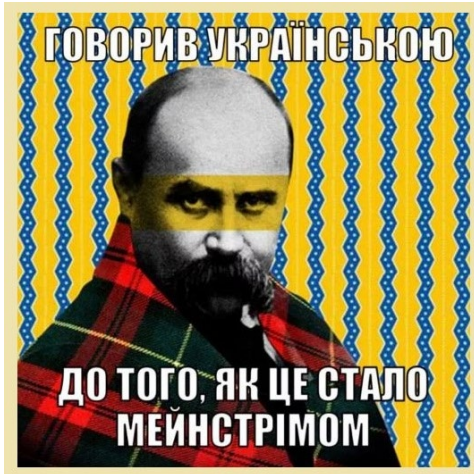

Рис. 1. Мем зі світлина Тараса Шевченка зробленого у фотоательє І. Досса 1858 р.

(https://znayshov.com/News/Details/krulezni_stsenarii_urokiv_pro_tarasa_shevchenka_Yaki_uchni_prosytymut_povtoryty_shche)

У інтернетлорі твори Шевченка, що ввійшли до шкільної програми, нерідко переносять на побутовий ґрунт, перевіряючи їх на життєвість ("Котра година? Саме час читати "Кобзар"; "Вагітна у 16. Коли в 9 класі не прочитала «Катерину»"). Посилання на Шевченкові твори лише підсилює експресивність вислову та влучно виражає його ідею.

Мотиви, запозичені з поезії Кобзаря, у народній традиції давно стали крилатими висловами, набули жанрових ознак приказок і прислів'їв. Меми ж акцентують ті чи інші актуальні для сьогодення думки провідника нації: "В моїй хаті моя правда, а в твоїй?", "Борітеся – поборете!" та ін. Складачі мемів творять і нові варіанти та версії прислів'їв за фольклорними моделями. Наприклад, Шевченковий афоризм "Якби ви вчилися так, як треба, То й мудрість би була своя", що в народній культурі побутовав, і як приказка ("Якби ви вчилися так, як треба"), у мемах несподівано доповнено гумористичним, але сучасним і актуальним для учнів варіантом: "Якби ви вчилися так, як треба, то б не боялись ЗНО". Дитяче мислення нестандартне, не обмежене сіткою норм і правил, тому легко порушує строго запрограмовану реальність цитати й забезпечує домінування сміху над реальністю. У такий спосіб знімається проблема страху.

Часто меми утворюють за аналогією до анекдоту – як коротке оповідання з одноподібним сюжетом і несподіваною розв'язкою, що будується на несумісності двох різних кодів. "Тарас Шевченко, коли дізнався, що його вірші вивчають на уроках української мови: "Пробачте, хлопці, я цього не хотів!". Комізм ситуації може закладатися за допомогою часового зміщення віддалених подій, наприклад, коли Шевченкові автопортрети осучаснюються і читають, як селфі ("Клепає селфі, коли це ще не було трендом"), або різночасові факти з біографії Шевченка

розглядають в одній часовій площині ("Святкувати день народження треба так, щоб померти наступного дня"). Новий гумористичний образ Шевченка-сучасника автори створюють за допомогою асоціацій, які потребують додаткових знань про життєвий шлях поета (" – Синку, ти зв'язався із поганою компанією. – Мамо, я її заснував") (рис. 2), стимулюючи читачів глибше вивчати його біографію та творчість.

-Синку, ти зв'язався із поганою компанією
-Мамо, я її заснував

Рис. 2. На фото Тарас Шевченко разом зі своїми друзями Г. Честахівським, братами О. та М. Лазаревськими і П. Якушкіним. Фото 1859. Автор – А. Денсьєр

(<https://konkurent.ua/publication/113077/boritesya-poborete-zhittevi-memi-na-den-narodzheniya-shevchenka/>)

У мемах Тарас Шевченко постає як повноцінний учасник шкільного життя – він і взірцевий педагог ("А ти записав тему уроку?"), і учень-бешкетник: "Тарас знає, що таке велика перерва. Будь, як Тарас!". Доповнені дописами в стилі політичних агіток ХХ ст., мемові портрети Шевченка можуть слугувати гумористично-сатиричними агітками ("Будь відповідальним! Відповідай на уроках!"). Мемовий Тарас Шевченко стає учасником позашкільного життя та відпочинку підлітків ("А ти вже зробив селфі у вишневому садочку?") (рис. 3).

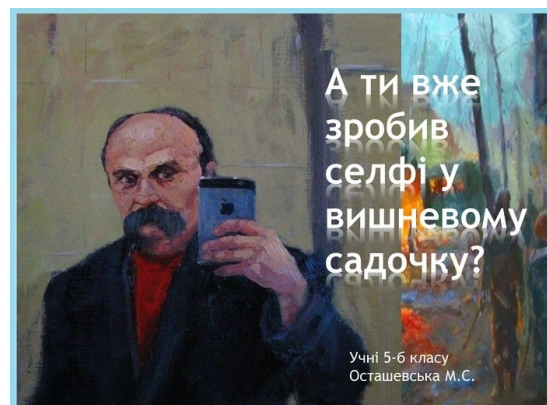

Рис. 3. (<https://naurok.com.ua/memi-taras-grigorovich-shevchenko-247780.html>)

Упізнаваний портрет Шевченка підлітки варіантно видозмінюють і пародіюють із метою створення комізму ("Фото в паспорті / Аватарка в контакті / В житті"), що допомагає нівелювати підліткові проблеми, пов'язані із фізичними змінами та невдоволенням своєю зовнішністю. Асоціації із зовнішністю поета розвивають вікові проблеми, пов'язані з надмірними емоційними реакціями ("Вуса не роблять тебе крутим, а мене – роблять!"). У мемах про

Шевченка школярі озвучують і проблеми, що стосуються підліткової вразливості ("*Багатого, губатого дівчина шанує/ Надо мною, сиротою, сміється, кепкує*"), торкаються актуальних для старшокласників проблем кохання та сексу ("*Кохайтеся, чорноброві!*"; "*Кохайтеся чорноброві, але лише з освіченими, високоінтелектуальними, всебічно підкованими особистостями!*") тощо.

Унаслідок анекдотичного перелицювання образу Великого Кобзаря створюється мейна історія-імітація, герой якої – Шевченко-трікстер, архетипний комічний антагоніст класичного образу Тараса Шевченка. У інтернеті він майстерний вигадник, дотепник, анекдотист, неформальний лідер, що вміє імпровізувати й користується повагою у школярів. Це суто фольклорний персонаж, кмітливий і здатний на несподівані витівки, як полікультурний трікстер, який намагається протистояти небезпекам і проблемам сучасного світу.

Підтвердженням того, що мему про Шевченка творяться за законами фольклору, є наявність їхніх варіантів і версій. Наприклад, інваріант мему про долю має такі варіанти: "*Шевченко в пошуках долі*", "*– Доля є? – Ні. – А якщо найду?*"; "*– Доля є? – Нема, але є рибка. – Най буде!*". Суттєві змістовні відмінності варіантів призводять до появи версій: "*Якщо долі немає, то яким чином в українського народу вона важка?*"; "*Ти що, знову плакає за долю України? – Як ти дізналася? Вуса мокрі*"; "*Одного разу Ернест Хемінгуей уклав парі, Що він напише твір лише з двох слів, який розчулить будь-кого. Він виграв парі, написавши "Долі немає". Тарас: "Трясця, чому так життєво?"*" тощо. Текст фольклорного сюжету представляє сукупність його варіантів, версій, кожен із яких своєю чергою є рівноправним і самодостатнім текстом (Українська фольклористика, 2008).

Мему та фотожаби аудиторії дорослих. За графічним оформленням цей масив нетлорних текстів про Тараса Шевченка можна поділити на дві категорії, що належать до зображального та вербального інтернетлору. Зображальні мему – **портретні** (коли візуальна основа мему базується на автопортреті чи портреті Тараса Шевченка), а вербальні – **віршовані** (коли візуальною основою є творчість Шевченка). За наповненням контенту розрізняємо такі види інтернетлорної Шевченкіани: **автентична або істинна** (автопортрети, цитати з віршів автора); **перероблена** – перелицьована в бурлескному стилі, доповнена сучасними мотивами й адаптована до сучасності; **сфальшована** – це вигадані користувачами образи поета, вірші-стилізації чи цитати-новотвори, так звані фейкові мему, що належать іншим авторам, але подаються, як Шевченкові.

До портретної Шевченкіани часу повномасштабного вторгнення зараховуємо мему та фотожаби, у яких акцент переноситься на зображення – портрет чи автопортрет Шевченка. Він може бути доповненим або цитатами з Шевченкової творчості, або ж сучасними афоризмами. Наприклад, "*Вогонь запеклих не пече*"; "*А ти придбав вишиванку до ПЕРЕМОГИ?*" – запитує в мему Тарас Шевченко тощо.

Аналізуючи портретну інтернетлорну Шевченкіану, варто звернути увагу на фотожаби – перелицювання Шевченка за допомогою графічного редактора із застосуванням спецефектів комп'ютерного дизайну. Перші графічні роботи з оновленою постаттю Тараса Шевченка почали з'являтися за часів Незалежності. Це професійна творчість, зокрема, мему художників і спеціалістів із PR-технологій. Щороку популярність таких мемів зростала, Шевченкова мемологія видозмінювалися й поширювалися, як живий організм.

До повномасштабного вторгнення фотожаби творилися, зазвичай до дня народження поета та Шевченківських тижнів, під час яких проводилися тематичні конкурси мемів. Фольклорний прагматизм дружніх шаржів полягав у осучасненні образу Тараса Шевченка з метою зацікавлення його творчістю. Спрагли до змін сучасники XXI ст. вважали, що "зашкарублі домодерні стереотипи в сприйнятті Шевченка як національного героя і символу – калина, лелеки, тужні пісні й Пророк із сумними очима в смушквій шапці – гальмували українців" (Макаров, 2017). Образ Шевченка, як і інших письменників, вирізували з контексту подій минулого та ототожнювали з кумирами сучасної молоді, яка мала рівнятися до постаті Тараса Шевченка як ідеалу, взірця, зразкової моделі для наслідування. Так започатковувався професійна інтернетлорна Шевченкіана.

Перелицьовані портрети Шевченка використовували як принти, що іноді викликало неоднозначну реакцію у споживачів. Ризиковані і провокативні поп-артівські спроби домайданівських часів осучаснити Шевченка (рокер, герой коміксів, батько Махно із шаблею в руці, хіпстер зі смартфоном, що робить селфі й ін.) іноді сприймалися не в гумористичному, а в негативному світлі.

Під час Революції гідності (2013–2014) відбувається фольклоризація власне Шевченка (а точніше, його сакралізація) і фольклоризація Шевченкової поезії (Закальська, 2021, с. 119). Дослідниця зазначає, що різноманітні портрети Шевченка були в наметах активістів і біля них, на фасаді Київської міської державної адміністрації, з протитанкових їжаків І. Гречаником був створений бюст Т. Шевченка, а В. Заєць створив осикову скульптуру Шевченка навпроти головної сцени. Ю. Шаповал написав серію картин "Григорович", яка переносила Шевченка в події Революції гідності. Осучаснений художниками Шевченко постав як узагальнений образ епічного героя, молодого українського борця-патріота: він – учасник Євромайдану, стоїть на барикадах, із жовто-блакитною стрічкою, шиною на плечі, у будівельному шоломі з битою, з коктейлем Молотова тощо.

Із часів Майдану Шевченка зображають на муралах, а після повномасштабного вторгнення Росії – на шевронах збройних сил. Цитати з "Кобзаря" пишуть на зброї, як тату використовують українські воїни-захисники. Показово, що образ Тараса Шевченка є універсальним візуальним знаком, що може слугувати і владі, і ринку, і бути об'єктом народної творчості (Макар, 2019).

Перелицьований у шаржах художників, Тарас Шевченко поставав і в сучасно-жартівливих іпостасях трікстера: супергероя, байкера, Будди, Гаррі Потера, Бетмена, капітана Джека Горобця тощо. Згадаємо хоча б портрети Шевченка, виконані Олександром Греховим у межах проєкту "Квантовий стрибок Шевченка" (виставки 2018–2019 рр.). Як і в учнівських мемах, нетлорний образ Шевченка міг набувати акцентних полікультурних рис трікстера.

Професійні мему дорослих обіймають значно ширшу проблематику, аніж учнівські. Вони фіксують увагу споживачів здебільшого на суспільних і політичних подіях, на противагу учнівським, тематика яких переважно стосувалася школи та підліткових проблем або ж у яких висвітлювався й обігрувався окремий факт із життя чи творчості поета. Мему дорослої аудиторії ставали блискучою реакцією на загальнонародні події, напр., у 2020 р., після перемоги національної збірної України над Швецією, у мережі з'явилися шаржі, у яких головного тренера української команди Андрія Шевченка порівняли з Тарасом Шевченком (шаржовий автопортрет у смушквій шапці, на якому Андрій Шевченко з Тарасовими вусами).

У часи російсько-української війни інтернетлорна шевченкіана розширюється, виростає за межі певних вікових чи соціальних груп і сягає загальнонаціональних масштабів. Із початку повномасштабного вторгнення рашистів мальований Шевченко – це вже не трікстер, а збірний образ воїна-героя, що ціною власного життя відстоює Україну: Шевченко-солдат із ручним кулеметом, Шевченко в тактичних окулярах, бронезилеті (рис. 4) тощо.

Рис. 4. (<https://apostrophe.ua/ua/news/society/2023-03-09/myi-porvali-kandalyi-taras-moschnyie-memyi-na-den-rojdeniya-shevchenko/292578>)

Автори воєнних мемів повертають образ Тараса Шевченка до етнокультурних архетипів. Кобзар за моделлю взірцевого епічного героя стає осучасненим виразником української національної ментальності. Головні лейтмотиви військових мемів – Тарас-воїн, Тарас-котик. Віртуальний Тарас Шевченко – сміливий лицар, патріот, козак, що став на захист України, вірний побратим, універсальний зразок наслідування для пересічного українця, який і на фронті й у тилу бореться за свою вільну, незалежну державу.

У портретній Шевченкіані Тарас – архетип предка, виразник культу роду, родини, батько нації, він благословляє героїв на боротьбу з ворогом: *"І вражою злою кров'ю волю окропите!"*; *"Борітеся – поборете, вам Бог помагає!"* (рис. 4); прославляє і підтримує воїнів: *"За вас правда, за вас слава і воля святая!"*. Шевченко провідник воїнів і учасник перемоги, як у фотожабі, де він робить тату на спині пуйла. У таких мемах обидва складники – і зображальний, і вербальний – є автентичними. Водночас Шевченка ніби переводять у ранг українського воїна-добровольця, і це має певний культурний смисл: українські герої-захисники у своєму подвигу сягнули рівня провідника нації, ставши пліч-о-пліч на захист національних інтересів. Вони збройно обстоюють високі національні цінності, які Тарас Шевченко обстоював словом.

Вербальна – віршована Шевченкіана в мемах побудована на творчості Шевченка, яка здебільшого "доопрацьована", доповнена сучасними мотивами й адаптована до подій війни або перелицьована в бурлескному стилі. Варто зауважити, що з початком повномасштабного вторгнення було активізовано багато Шевченкових текстів, що слугували закличками з часів Незалежності та Майдану, зокрема: *"Кохайтеся, чорнобриві, та не з москалями"*, *"Борітеся – поборете!"*, *"В своїй хаті своя правда, і сила, і воля"* та ін., а також з'явилися нові варіанти вже перелицьованих на Майдані Шевченкових текстів, таких, як *"І на оновленій землі Врага не буде, супостата, Буде ЄС, і буде НАТО, І будуть люде на землі"* та ін.

За змістом видається можливим виокремити такі мотивно-сюжетні переробки з посиланнями на автора, цитуванням або частковим збереженням авторського стилю:

- Тарас Шевченко – взірцевий патріот, він закликає до збройної боротьби із загарбниками (*"Як придуть – то закопайте!"*; *"Тарас не здався. Будь, як Тарас!"*; *"Шевченко мобілізує" тощо*).

- Тарас Шевченко – провідник, порадник, який пропонує план боротьби з росіянами (*План дій у котиках і "Кобзарі"*: 1. *Борітеся – поборете! 2. Не дуріте самі себе, думайте, читайте! 3. Кохайтеся (та не з москалями). 4. Кайдани порвіте*).

- Тарас Шевченко – батько-гетьман, він підтримує дух війська, веде діалоги із воїнами-захисниками чи голловокомандувачем В. Залужним: *"Тарасе, ти слухи? Вже 379-й день, Тарасе. Ми порвали кайдани, Тарасе. І кропимо землю вражою кров'ю, Тарасе, чесно"; "Ти переміг, сину? – Так, батьку. Але це дуже непросто"*.

- Тарас Шевченко – чарівний помічник, моральна опора для всіх українців, він пророкує перемогу (*"Не вмирає душа наша, Не вмирає воля"; "І на оновленій землі Врага не буде, супостата, А буде син, і буде мати, І будуть люде на землі"*).

- Тарас Шевченко ненавидить ворогів (*"Я вас попереджав, що вони га*дони"; "Ненавидів росіян до того, як вони стали "базою"*).

Як бачимо, вербальні мему про Шевченка в основному будують як перелицьовання – створення нового, народного тексту на базі літературного шляхом трансформації оригіналу. Разом зі зміною середовища, до якого належить автор, тобто перенесенням Тараса Шевченка в сучасні реалії російсько-української війни, у таких мемах відбувається заміна певних елементів оригіналу зі збереженням інших, за якими автор стає впізнаваним. У інтернетлорній Шевченкіані спостерігаємо такі види перелицьовань:

- переробки без якісної зміни змісту твору. Тут можуть бути акцентовані певні фрази, модернізовані ті мотиви, що є актуальними натеper (*"Мені однаково / Ох, не однаково мені"*), або ж видозмінені і стилізовані під сучасність окремі деталі афоризму (*"ШЕВЧЕНКО про РОСК"*);

- із трансформованим мотивом чи сюжетом, у якому міститься доповнення або продовження думки автора (*"В моїй хаті моя правда! А в твоїй?"; "І на оновленій землі Врага не буде, супостата, А буде син, і буде мати, І гори мертвої русні"*). Це модернізації, за яких у мемі змінюється епоха, одяг, обстановка без зміни головного мотиву, образу чи героя, наприклад: *"Садок вишневий коло хати. Сирени й****ї гудуть"*;

- переробки з новим сюжетом, у яких з'являються абсолютно нові образи, як-от, образ воїнів-шанувальників Шевченка. Це зображення котиків у кожусі й смушевій шапці, або мему, які обігрують художні деталі образу поета, як от шапка і збірка: *"Навесні можна буде ходити без шапки, але не без книжки"* (мається на увазі "Кобзар"). Такі тексти творяться внаслідок протиставлення оригіналу або відштовхування від авторської позиції. Наприклад, портрет зажуреного Шевченка у смушевій шапці й модних окулярах із підписом *"Немає часу на журбу"*. У мемі можуть бути збережені лише окремі фрази чи елементи стилю, синтаксичні конструкції для опізнавання автора, напр.: *"Бийте, ревіть кайдани, доки дух не вмер!"* тощо.

Перелицьована Шевченкіана характерна не лише для мемів, що поширюються завдяки комп'ютерній технології. Шевченкові тексти-перелицьовки можуть бути написаними на зброї, напр.: *"Хай лани широкополі, І*

Дніпро, і кручі Стануть вам попереk горла Москалі "бучі!". Свідома зміна авторських текстів у народному середовищі призводить почасти до вживання обсценної лексики. На наш погляд, в епоху кризи традиційних цінностей спрямовані в бік ворога нецензурні доповнення дозволяють вивільнити агресію, мають певну терапевтичну функцію. Також завдяки інвективі, зниженій і обсценній лексиці поезія Шевченка, створена на основі народнопісенної традиції, стає своєю в неформальному середовищі, працює в масовій культурі. Для мемів-одноденок таке осучаснення й демократизація Тараса Шевченка не є критичною.

Меми на основі перелицювання чи стилізації відрізняються переосмисленням тематики й перенесенням акцентів на сучасні реалії. Замість медитації чи філософського осмислення дійсності з'являються злободенні патріотично якісні політичні підтексти. Наприклад, "Сади вишневі біля хати, хрущі над вишнями гудуть. Несуть бандеровці лопати і москалів у сад ведуть" (варіант Майдану); "Сади вишневі біля хати, хрущі над вишнями гудуть – злочинну владу треба знати, бо Україну продадуть!" (варіант часу російсько-української війни). Це фольклоризовані тексти Майдану й новітньої епохи, у яких акцентовані нагальні для українців політичні проблеми. Водночас вони зберігають індивідуалізацію, єдність художнього світу та стилю літературного відповідника – вірша Тараса Шевченка. Під перелицювання та стилізацію потрапляють і медитативні, і патріотичні твори, у яких автор порушує проблеми, компліментарні до теперішньої критичної ситуації в Україні.

Фейкові меми. Це стилізації із заново створеними текстами "під Шевченка". Авторство Тараса Шевченка в мемах отримують не лише видозмінені тексти автора, у яких народні поети чи художники доопрацьовують Шевченка, а й сфальшовані тексти-новотвори, що складаються на основі мотивів та образів, вирваних із контексту чи подібних до авторського тексту за стилем, або дещо споріднених з оригіналом за формою.

*"Рече та стогне Дніпр широкий,
Як грізний Бог виходить із води.
Він Україну, неньку синьооку,
Порятувати хоче від біди.
І хвили-сльози котить, наче мати.
І стогін рветься з глибини.
"Закрийте небо! – просить він у НАТО.
– І світ врятуйте від війни!"*

Формальне наслідування художніх мотивів творчості Шевченка дає можливість виявити найхарактерніші проблеми російсько-української війни та найглибші переживання з приводу трагедії знищення українського населення:

*"Кацапа звідусіль гони!
Нехай він здохне при дорозі!
Ти подаєш йому води,
А він вже сере на порозі";*

У формі стилізації під Шевченка та зі світлиною Кобзаря нації в мемах подають народні вірші-молитви, лейтмотивом яких є заповітна Шевченкова мрія бачити матір-Україну вільною:

*"Не дай нам, Боже, втратити країну
Небесний Отче, бережи її від зла.
Моліться, люди, всі за Україну,
щоб Батьківщина у дітей була.
Дніпро благає, Хортиця, Карпати,
Через віки заговорив Тарас:
Великий гріх є Матір продавати,
без України і не буде вас! (Тарас Шевченко)".*

Поезія Шевченка в мемах-стилізаціях є скорше взірцем або декоративним фоном для оформлення нової ідеї чи набором засобів під рукою для оприлюднення нагальної проблеми сьогодення:

*"Не журися, Україно,
Панно синьоока,
Твоя доля, як той сокіл,
Ще злетить високо
Її турки не спалили,
Ляхи і татари,
Бог pomoже,
Переможемо
І московські хмари!(Тарас Шевченко)".*

Цю підробку під Шевченковий вірш супроводжує малюнок – портрет заплаканої дівчини-українки у вінку. Свідоме апелювання до Кобзаря, наслідування Шевченкового стилю спостерігаємо в осучасненій образній передачі традиційних для Тараса Шевченка сюжетних мотивів (Україна-мати // Україна – синьоока панна; сокіл високо літає // доля, як сокіл); використанні властивих для народної пісні й поезій Шевченка художніх образів історичних ворогів, долі. Творче використання та переосмислення традиційного культурного досвіду додає українцям впевненості в перемозі над ворогом: Тарас Шевченко писав, що перемагали ворогів, отже, переможемо й тепер!

Споживачі-знавці Шевченкової творчості розпізнають псевдоавторство, як-от приписаний Тарасу Шевченку вірш Соломії Українець, тому часто в коментарях вказують на фейк:

*"Коли ж тебе, Україно, вже Господь почує?
Бідняк плаче, багач скаче, а влада грабує.
Бідний люд синів убитих на війні ховає.
Багач ситий і пихатий весілля справляє.
В кабінетах обкрадають і горя не чують.
Бідним війна, а багаті – маєтки купують.(Тарас Шевченко)".*

Серед стилізацій наявні й тексти-відповіді Шевченку, й малохудожні псевдотексти, які перелицюють образ автора, переносячи його у ХХ ст., і створені народом вірші, зовсім далекі від творчості Шевченка:

*"Мені тринадцятий минало,
В село провели інтернет...
Сидів і дивувався Фейсбуком
Тут кожен сам собі Шевченко-котик,
Тут кожен сам собі поет! (Тарас Шевченко)".*

Фейкові меми по-своєму злободенні, відповідають новим реаліям доби й засвідчують взірцеву модель образу Тараса Шевченка – Пророка та популярність Шевченкових творів, у яких кожне нове покоління знаходить відповіді на свої проблеми, бачить свої актуальні смисли, варіює та наповнює новим змістом традиційні мотиви.

Дискусія і висновки

Тарас Шевченко закономірно ввійшов в українську фольклорну традицію. Його творчість живить народну культуру впродовж ХІХ–ХХІ ст. Складником народнопісенної традиції свого часу ставали поезії з Шевченкового "Кобзаря" 1840 р. Із кінця ХІХ ст. і до початку ХХІ ст. у народну традицію входять портрети Кобзаря, вишиті на основі трьох найвідоміших автопортретів Шевченка-художника.

Художня й мистецька творчість Шевченка стала одним із основних джерел сучасних фольклорних новотворів. Із появою соцмереж образ Тараса Шевченка стає складником інтернетлору – текстів, що створюються на синтезі різномірних (вербального, зображального, акціоного) мистецтв.

З'ясовано, що масив інтернетлорних текстів про Шевченка складає дві категорії: зображальну – портретну (коли візуальна основа мему базується на автопортреті чи портреті Тараса Шевченка) і вербальну – віршовану (коли візуальною основою є цитати з творчості Шевченка). За виконанням і аудиторією поширення інтернетлорні тексти Шевченкіани класифікуємо як учнівські (аматорські, шкільні, філологічні) і професійні (меми художників і спеціалістів із PR-технологій), що здебільшого відповідають і віковим групам як учнівські меми й меми дорослих.

Учнівські меми за формальними ознаками здебільшого наслідують традиційні пареми (афоризми, заклички, приказки, прислів'я) і сучасні форми (анекдоти, політичні агітки) жанрів фольклору й обіймають вузьке коло проблем, характерних для школярів і підлітків. У шкільних мемах образ Тараса Шевченка будується за фольклорними законами. Це здебільшого архетипний образ трікстера, комічного антагоніста класичного Тараса Шевченка у смушеві шапці. У шкільному інтернетлорі Шевченко постає в образі антигероя, демонічно-комічного антагоніста заяложеного за радянської влади класичного образу. Він набуває архетипних рис фольклорного трікстера – веселого пустуна, позбавленого відповідальності школяра-бешкетника. Шевченко-трікстер – підліток, що може порушувати загальноприйняті норми, не підкорятися шкільним правилам поведінки, виходити за встановлені етичні й моральні межі. Загалом таке переосмислення робить образ поета актуальним, ближчим до шкільної й позашкільної підліткової аудиторії, сприяє виробленню нових правил прочитання і сприйняття поезії Тараса Шевченка як класика й сучасника.

Професійну інтернетлорну Шевченкіану, що належить дорослій аудиторії, за наповненням контенту розмежуємо на дві групи: автентична (автопортрети, цитати з віршів автора) та перероблена, до якої відносимо перелицювання, стилізації та фейки. Перелицювання – це інтернетлор, створений шляхом трансформації Шевченкових віршів у бурлескному стилі або доповнення Шевченкової строфи сучасними злободенними мотивами. Стилiзації – це свiдоме наслiдування формальних прикмет стилю Шевченка у спеціально придуманих новотворах. Часто стилізації протиставляються оригіналу, оскільки в інтернетлорі творчість Шевченка можуть використовувати для пародіювання дражливої ситуації сучасної дійсності. Фейки – це вірші, що належать іншим авторам, але подаються, як Шевченкові. Це імітація або повна підміна оригінального тексту Тараса Шевченка.

Провідною темою інтернетлорної Шевченкіани, що належить дорослій аудиторії, є російсько-українська війна. Образ Тараса Шевченка тут будується за взірцевою моделлю епічного героя. Він – архетип предка-провідника, батько нації, український воїн-доброволець, патріот, який закликає до боротьби з ворогом, підтримує мирне населення та пророкує перемогу. Меми подають образ Тараса Шевченка як символ нації, фольклорну модель найвищого ґатунку.

Осмилення фольклорної та інтернетлорної Шевченкіани відкриває можливість для вивчення актуальності й загальних механізмів перелицювання літературних текстів у народному середовищі. Шевченкіана в усіх своїх різновидах – приклад закономірної динаміки масової культури XIX–XXI ст.: руху від фольклорної традиції до сучасних фольклорних новотворів і від них до інтернетлору.

Внесок авторів: Наталія Яроменко – збір і фіксація фактичного матеріалу, концептуалізація, методологія, підбір

літератури, написання – оригінальна чернетка, перегляд і редагування; Наталія Салтовська – концептуалізація, підбір літератури, написання – перегляд і редагування.

Список використаних джерел

- Бас-Кононенко, О. (2023). *Мова – зброя, фонетика – приціл! 365 лютих стріл*. Мистецтво. 160.
- Бріцина, О., & Головаха, І. (2005). Карнавал революції. *Критика*, 3(89), 17–19.
- Гранчак, Т. (2014). Тарас Шевченко у соціокультурних вимірах Майдану. *Українська біографістика*, 11, 233–246.
- Грица, С. (1996). Становлення й розвиток наукової думки про народну творчість. У І. Ф. Ляшенка (Ред.). *Українська художня культура*, 32–75.
- Голубієвська, Д. (2021). Сучасний вербальний фольклор студентів Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Закарпатські філологічні студії*, 16, 328–333. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.16.60>
- Дубинянський, М. (2005). *Тисяча посмішок Помаранчевої революції*. Факт.
- Закальська, Я. А. (2016). Інтернетлор Революції гідності: традиція та новаторство. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(20), 85, 85–87. <http://surl.li/xtacwz>
- Закальська, Я. А. (2021). *Український фольклор спротиву: традиція і модифікація, трансмісійні механізми* [Дис. канд. філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].
- Іваннікова, Л. (2020). Фольклорний дискурс Євромайдану (2013-2015): погляд із середини. *Народознавчі зошити*, 6(156), 1314–1327.
- Коломієць, В., & Іванова, О. (2013). Народна пісня в житті і творчості Тараса Шевченка. *Шевченкознавчі студії*, 16, 30–37. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Shs_2013_16_7
- Крижня, М. (2022, 30 жовтня). До свого коріння: як війна повернула елементи фольклору у сучасні пісні. *"Neformat"*. <http://surl.li/jlqppr>
- Лихоград, Р. (2014). Образ Тараса Шевченка в революційному фольклорі київського Майдану. *Міфологія і фольклор*, 1–2, 12–16.
- Макар, Р. (2019, 15 лютого). *Портрет художника. Три прогулянки у пошуках Тараса Шевченка*. <http://surl.li/ssmxyu>
- Макаров, Ю. (2017, 11–17 березня). Шевченко без башти. *"Дзеркало тижня"*, 9. <https://zn.ua/project/shevchenko/>
- Масний, В. (2019, 13 лютого.). Нові образи Кобзаря, або Як Шевченко став мемом. *"Укрінформ"*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2639053-novi-obrazi-kobzara-abo-ak-sevchenko-stav-memom.html>
- Назаренко, М. (2017). *Поховання на могилі (Шевченкова біографія у фольклорі та фейклорі)*. Критика.
- Пахаренко, В. (1999). *Незбагнений апостол: світобачення Шевченка*. Брама-ІСУЕП.
- Пахаренко, В. (2014). Тарас Шевченко: проблема розуміння. *Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 5, 190–218.
- Росовецький, С. К. (2011). *Тарас Шевченко і фольклор*. ВПЦ "Київський університет".
- Рудницька, А. (2014). Образ Шевченка та Шевченкове образотворення у фольклорних текстах Майдану. *Міфологія та фольклор*, 3–4, 32–38.
- Салтовська, Н., & Салтовська, Д. (2022). Національні політичні гасла спротиву періоду повномасштабної агресії 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*, (2(32)), 68–71. <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.13>
- Чорнопиский, М. (Ред.). (2008). *Афоризми. Українська фольклористика*, с. 22. Підручники і посібники.
- Юрченко, О. (2023). *Крутезні сценарії уроків про Тараса Шевченка, які учні проситимуть повторити ще*. Освітторія. <http://surl.li/xghyzt>
- Чебанюк, О. (2005). "Помаранчева революція" у фольклорі київських майданів і вулиць. *Молода нація*, 1(34), 177–191.
- Яроменко, Н. М. (2023). Писемний фольклор російсько-української війни: прагматика та естетика. *Війна і література* (с. 244–256). Видавець Юлія Чабаненко.

References

- Bas-Kononenko, O. (2023). *Language is a weapon, phonetics is a target! 365 fierce arrows*. Art.160 [in Ukrainian].
- Britsina, O., & Golovakha, I. (2005). Carnival of the revolution. *Criticism*, 3(89), 17–19 [in Ukrainian].
- Granchak, T. (2014). Taras Shevchenko in the socio-cultural dimensions of the Maidan. *Ukrainian biography*. Issue 11, 233–246 [in Ukrainian].
- Hrytsa, S. (1996). Formation and development of scientific opinion about folk creativity. In I. F. Lyshenko (Ed.). *Ukrainian artistic culture: education. manual. Under the editorship*, 32–75 [in Ukrainian].
- Golubievskaya, D. (2021). Modern verbal folklore of students of the Institute of Philology of Taras Shevchenko Kyiv National University. *Transcarpathian Philological Studies*, 16, 328–333 [in Ukrainian].
- Dubynynskiy M. (2005). *A thousand smiles of the Orange Revolution*. Fact [in Ukrainian].

Zakalska, Ya. A. (2016). Internetlor Revolutions of dignity: tradition and innovation. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV(20), (85), 85–87 [in Ukrainian].

Zakalska, Ya. A. (2021). *Ukrainian folklore of resistance: tradition and modification, transmission mechanisms* [Dissertation for a Candidate's degree in Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv] [in Ukrainian].

Ivannikova, L. (2020). The folklore discourse of the Euromaidan (2013–2015): a view from the inside. *Ethnological notebooks*, 6(156), 1314–1327 [in Ukrainian].

Kolomiets, V., & Ivanova, O. (2013). A folk song in the life and work of Taras Shevchenko. *"Shevchenko Studies"*, 16, 30–37 [in Ukrainian]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ShS_2013_16_7

Kryzhnya, M. (2022, October 30). To its roots: how the war brought elements of folklore back into modern songs. *"Neformat"* [in Ukrainian]. <http://surl.li/jplqpp>

Lihograi, R. (2014). The image of Taras Shevchenko in revolutionary folklore of the Kyiv Maidan. *Mythology and folklore*, 1–2, 12–16 [in Ukrainian].

Makar, R. (2019, February 15). *Portrait of the artist. Three walks in search of Taras Shevchenko* [in Ukrainian]. <http://surl.li/ssmxuy>

Makarov, Yu. (2017). Shevchenko without a tower. *"Mirror of the week"* [in Ukrainian]. <https://zn.ua/project/shevchenko/>

Masny, V. (2019, February 13). *New images of Kobzar, or How Shevchenko became a meme*. "Ukrinform" [in Ukrainian]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2639053-novi-obrazi-kobzara-abo-ak-sevcenko-stav-memom.html>

Nazarenko, M. (2017). *Burial at the grave (Shevchenko's biography in folklore and fiction)*. Criticism [in Ukrainian].

Pakharenko, V. (1999). *The incomprehensible apostle Shevchenko's worldview*. Gate-ISUEP [in Ukrainian].

Pakharenko, V. (2014). Taras Shevchenko: the problem of understanding. *Philological Bulletin of Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyyna*. Issue 5, 190–218 [in Ukrainian].

Rosovetskyi, S.K. (2011). *Taras Shevchenko and folklore*. PPC "Kyiv University" [in Ukrainian].

Rudnytska, A. (2014). The image of Shevchenko and Shevchenko's portrayal in folklore texts of the Maidan. *Mythology and folklore*, 3–4, 32–38 [in Ukrainian].

Saltovska, N., & Saltovska, D. (2022). National political slogans against the period of full-scale aggression in 2022. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Literary studies. Linguistics. Folkloristics*, 2(32), 68–71 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.13>

Chornopyskyi, M. (Ed.). (2008). *Aphorisms. Ukrainian folkloristics*. Textbooks and manuals, 22 [in Ukrainian].

Yurchenko, O. (2023). Cool lesson scenarios about Taras Shevchenko, which students will ask to repeat again. *Observatory* [in Ukrainian]. <http://surl.li/xghyzh>

Chebanyuk, O. (2005). "Orange Revolution" in the folklore of Kyiv squares and streets. *A young nation*, 1(34), 177–191 [in Ukrainian].

Yarmolenko, N. M. (2023). *Written Folklore of the Russian-Ukrainian War: Pragmatics and Aesthetics*. *War and literature* (p. 244–256). Publisher Yulia Chabanenko [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received 03.01.25

Прорецензовано / Revised 21.02.25

Схвалено до друку / Accepted: 18.03.25

Nataliia YARMOLENKO, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0001-9082-4799

e-mail: yarmolenkonm@ukr.net

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

Nataliia SALTOVSKA, PhD (Philol.), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-6686-8633

e-mail: n.saltovska@knu.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TARAS SHEVCHENKO: FOLKLORIC AND INTERNETLORE VISIONS

Background. *A new perspective on the figure of Taras Shevchenko as a close contemporary, rather than just the national leader, emerges in the folklore of the late 20th and early 21st centuries. The relevance of Shevchenko's legacy in "network folklore" or "Internetlore" – a recent component of modern folk creativity – serves as a reflection on the socio-political challenges of the time.*

Methods. *Descriptive and semiotic methods were used to analyze the visual and verbal components of memes as a unified text, historical-genetic and comparative-historical methods to identify the interaction between folklore, netlore, and literature, and traditional and innovative aspects of Shevchenkiana in Internetlore; analysis and synthesis for selecting memes.*

Results. *The study identifies the patterns of Taras Shevchenko's image entering contemporary folklore, based on verbal and visual folklore and internetlore texts created from the poetry and persona of the Kobzar. The study also reveals the general mechanisms of literary text transformation in the folk environment. The analysis of netlore Shevchenkiana shows that the activation of folk creativity increases during times of growing socio-political changes in Ukrainian society. The appeal to the writer's creative legacy is becoming more widespread across different age categories. School memes are characteristic of students, and they mainly imitate traditional forms (aphorisms, proverbs, sayings) and modern folklore genres (jokes, political slogans), addressing issues typical for schoolchildren and teenagers. In school memes, the image of Taras Shevchenko is built according to folklore principles. For professional internetlore Shevchenkiana, intended for an adult audience, authentic works (self-portraits, quotes from the author's poems) and remakes are typical, including reinterpretations, stylizations, and fake versions.*

Conclusions. *The analysis of internetlore Shevchenkiana shows that Shevchenko's artistic and literary legacy has become one of the main sources of contemporary folklore innovations. With the emergence of social networks, the image of Taras Shevchenko has entered Internetlore – texts created through the synthesis of various arts (verbal, visual, and performative). The body of internetlore texts about Shevchenko consists of two categories: visual – portrait-based and verbal – poetic. The execution and audience distribution of internetlore texts are based on these categories. Shevchenkiana in internetlore can be classified as either student (amateur, school, philological) or professional (memes created by artists and PR specialists). The main theme in adult-oriented internetlore Shevchenkiana is the Russo-Ukrainian war. Here, the image of Taras Shevchenko is constructed as an epic hero model. Memes portray Shevchenko as a symbol of the nation, a folkloric model of the highest rank.*

Keywords: *folklore studies, Taras Shevchenko, contemporary folklore, internetlore, internetlore Shevchenkiana, memes, Russo-Ukrainian war.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.